

IDENTIFIKÁCIA A EVALVÁCIA KLASTROVÝCH INICIATÍV NA SLOVENSKU

Barbora NÉMETHYOVÁ¹

Abstract: *The importance of local potential has become one of the most decisive factor in regional development. There are several ways and tools how to boost the attractiveness and success of a region. One of them is the implementation of cluster policy and establishment of clusters. The contribution proposes several definitions and basic characteristics of clusters, identifies existing clusters in Slovakia and tries to evaluate and classify them according to given criteria based on the literary sources. The classification is completed with one chart and four maps introducing clusters classification in Slovakia.*

Key words: *cluster, regional policy, network, classification of clusters, Slovakia.*

ÚVOD

Rastúca globálna ekonomická integrácia vedie k čoraz väčšiemu dôrazu na regionálny a lokálny potenciál. Zhlukovanie podobných malých a stredných podnikov existujúcich v spoločnom regióne im prináša zníženie dopravných nákladov, elimináciu bariér, celkové externé úspory a kolektívnu efektívnosť. Reálnym odrazom týchto tendencií sa stáva fenomén **klastrov**. Cieľom príspevku je charakterizovať klastrovú politiku, definovať klastre a ich základné črty a identifikovať existujúce klastre na Slovensku. Zároveň sa pokúsime o evalváciu a klasifikáciu existujúcich klastrov podľa vopred stanovených kritérií.

O zavedenie klastrov do ekonomiky a regionálneho rozvoja sa zaslúžil M. Porter (1990), ktorý ich začal presadzovať ako základný nástroj priemyselnej a regionálnej politiky a ako jeden z nástrojov dosahovania konkurencieschopnosti regiónov a štátov. Klastre sú priamo prepojené s problematikou inovácií, resp. sú nástrojom inovačnej politiky. Aj napriek tomu, že ich nemožno chápať ako všeliek na riešenie všetkých problémov ekonomiky a regionálneho rozvoja, sú hnacou silou ekonomického rastu a konkurencieschopnosti. Najznámejšími predstaviteľmi inovačných centier a klastrov sú: Silicon Valley, Route 128 a Research Triangle v USA; Emilia Romana, Toskánsko a Benátky v Taliansku; Montpellier, Sophia-Antipolis, Grenoble a Toulouse vo Francúzsku; koridor M4 medzi Londýnom a Readingom a Cambridge vo Veľkej Británii, Bavorsko a Baden-Württembersko v Nemecku, severovýchodná časť Španielska, stred Portugalska a pod.

SIEŤOVÝ CHARAKTER PODNIKANIA

Spolupráca medzi podnikmi a ostatnými inštitúciami môže existovať v rôznych podobách od tesných foriem ako fúzie a akvizície, až po voľnejšie zoskupenia ako sú podnikové siete, strategické aliancie alebo klastre. Tie sú dostatočne pružné, aby sa dokázali

1 **RNDr. Barbora Némethyová**, Katedra geografie a regionálneho rozvoja, Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita, ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: barbora.nemethyova@gmail.com

prispôsobovať podmienkam trhu a nestrácajú organizačnú a právnu subjektivitu. Rozvoj sieťového podnikania bol umožnený najmä vývojom v oblasti informačných a komunikačných technológií. Zadražilová et al. (2004) definuje sieťové podnikanie ako vzájomné prepojenie komplementárnych podnikov, v ktorom sa podniky spoločne podieľajú na tvorbe konečného produktu, pričom môžu napríklad kooperovať na výskume a vývoji, vytvárať spoločné logistické riešenie, atď. Hospodársky pritom zostávajú samotné. Do sietí sa môžu zapojiť aj výskumné ústavy, vzdelávacie a školiace inštitúcie a verejné orgány. Úspešnosť sieťového podnikania je podmienená vzájomnou kooperáciou, dôverou, iniciatívou, schopnosťami a flexibilitou. OECD (2000) chápe siete ako skupinu podnikov, ktoré používajú združené zdroje na kooperáciu v rámci spoločných podnikov. Konkrétne podoby a formy sietí sa postupne vyvíjajú a menia a vznikajú nové zložitejšie formy kooperačného podnikania, medzi ktoré patria napríklad klastre. Kým v minulosti sa kládol dôraz na veľkosť firmy, dnes rastie význam veľkosti zoskupenia – veľkosti jeho siete a infraštruktúry.

Definícia klastrov

- Priemyslové resp. odvetvové klastre sú podľa M. Portera (1990) geografické sústreďovania vzájomne previazaných odvetví, špecializovaných dodávateľov, poskytovateľov služieb, firiem v príbuzných odboroch a pridružených inštitúcií, napríklad univerzít, agentúr, obchodných asociácií a pod., ktoré spolu súťažia, ale tiež spolupracujú, majú spoločné znaky, ale tiež sa dopĺňujú.
- Roelandt a Hertog (1999) chápu klastre ako výrobné siete silno závislých firiem, vrátane špecializovaných dodávateľov, prepojené medzi sebou v rámci výrobného reťazca. V niektorých prípadoch zahŕňajú aj strategické aliancie s univerzitami, výskumnými ústavmi, sprostredkujúcimi organizáciami a zákazníkmi.
- UNIDO (2001): Klastre sú odvetvové a geografické koncentrácie podnikov, ktoré vyrábajú a predávajú príbuzné alebo komplementárne výrobky a spoločne čelia výzvam a prioritám. Tieto koncentrácie firiem umožňujú vznik externých úspor.
- Isaksen a Hauge (2002) označujú klastre za sústreďovania vzájomne previazaných firiem v rovnakých alebo príbuzných odvetviach v malej geografickej oblasti.
- EU (2003): Klastre sú skupiny nezávislých firiem a pridružených inštitúcií, ktoré spolupracujú a súťažia. Sú geograficky umiestnené v jednom alebo viac regiónoch, prípadne môžu mať globálny rozsah; špecializujú sa v určitom odbore a sú prepojené spoločnými technológiami alebo spoločnou kvalifikáciou; sú tradičným odvetvím alebo sú postavené na vedeckom základe. Klastre môžu byť inštitucionalizované alebo spontánne. Majú pozitívny vplyv na inovácie, konkurencieschopnosť, zvyšovanie kvalifikácie, informácie, rast a dlhodobú podnikateľskú dynamiku.
- Biela kniha klastrovej politiky (2004) uvádza sedem základných prvkov charakterizujúcich klastre:
 - *miestna koncentrácia* – firmy sú umiestnené v geografickej blízkosti
 - *jadro klastra a jeho špecializácia* – klastre sú sústredené okolo kľúčovej aktivity
 - *účastníci klastra* – zástupcovia priemyslu, verejnej správy, akademickej sféry a finančného sektora
 - *dynamika a väzby v klastru* – vzťahy konkurencie a spolupráce medzi aktérmi

- *kritické množstvo subjektov* – aby sa zachovala vnútorná dynamika klastra
- *životný cyklus klastra*
- *inovácie*

- Klastre sú tvorené skupinou firiem rovnakého alebo príbuzného odvetvia, ktoré sú umiestnené v rovnakej lokalite (región). V každom klasteri môžeme nájsť spoločný trh práce, spoločný trh pre vstupy firiem a tiež prenos informácií a technológií medzi firmami (Skokan, 2006).
- Niektorí autori (napr. Cortright, 2006) prichádzajú k záveru, že definovať klaster komplexne a pritom synteticky ani nie je celkom možné, keďže definíciu je potrebné modifikovať vzhľadom k účelu práce, ktorá sa klastrami zaoberá. Keďže sa klastre líšia v jednotlivých regiónoch a odvetviach, je vhodnejšie ich považovať za zastrešujúci koncept a nie za presne definovaný termín.

KLASIFIKÁCIA A ŽIVOTNÝ CYKLUS KLASTROV

Jednotlivé klastre sa odlišujú v mnohých smeroch, preto je potrebné ich klasifikovať na základe stanovených kritérií. Čiastočná typológia je načrtnutá aj vo vyššie uvedenej definícii klastrov podľa EU. Vychádzajúc z Portera (1998b) môžeme klastre klasifikovať podľa veľkosti, šírky alebo stavu rozvoja. Niektoré klastre sú zložené prevažne z malých alebo stredných firiem. Iné zahŕňajú aj veľké firmy. Niektoré klastre sú sústredené na výskumných univerzitách, zatiaľ čo iné nemajú žiadne kontakty s univerzitami. Tieto rozdiely v povahe klastrov odrážajú rozdiely v štruktúrnych odvetviach, ktoré ich tvoria. Rozvinutejšie klastre majú hlbšiu a viac špecializovanú základňu dodávateľov, širšie pole príbuzných odvetví a oveľa viac podporujúcich inštitúcií.

Enright (2003) charakterizuje klastre z hľadiska nasledujúcich dimenzií:

- *Geografický rozsah resp. veľkosť*: vzťahuje sa k územnému rozšíreniu firiem, zákazníkov, dodávateľov, služieb a inštitúcií, ktoré sú súčasťou klastra a jeho aktivít. Z geografického hľadiska tak vymedzujeme klastre lokálne, regionálne, nadregionálne, národné a cezhraničné.
- *Hustota*: má vzťah k počtu a ekonomickej váhe firiem v klasteri.
- *Šírka klastra*: zahŕňa horizontálne odvetvia v rámci klastra.
- *Hĺbka klastra*: zahŕňa vertikálne odvetvia v rámci klastra t.j. dodávateľský reťazec.
- *Geografické rozpätie predaja*: poskytuje indikácie o tom, kam až klaster geograficky prenikol svojimi aktivitami.
- *Základňa aktivít*: zahŕňa počet a podstatu aktivít v reťazci pridanej hodnoty, ktoré sú vykonávané spoločne s regiónom.
- *Sila konkurenčnej pozície*: môže nadobúdať rozsah od svetovo vedúceho (*world-leading*), cez supranárodne vedúceho, až k národnej úrovni.
- *Stupeň rozvoja*: môže byť embryonický (zárodočný), rastúci alebo zrelý, klaster môže byť rastúci, stagnujúci a upadajúci.
- *Technologické aktivity v klasteri*: klastre môžu byť výrobcami technológií (*technology generators*), tými, kto ich prispôsobuje (*technology adaptors*) alebo užívateľmi technológií (*technology users*).
- *Inovačná kapacita*: ide o schopnosť klastra vytvárať kľúčové inovácie, relevantné voči konkurenčnej výhode v odvetviach, ktoré sú predmetom záujmu klastra

- *Vlastnícká štruktúra*: ide o to, či je klastre zložený z lokálne vlastných firiem, z firiem so zahraničnými vlastníkmi, alebo je kombináciou oboch.

Niektorí analytici (Rosenfeld, 2002; Enright, 2000 in Pavelková, 2009) rozlišujú klastre:

- *fungujúce* – tie, ktoré už boli identifikované a ich členovia si ich uvedomujú.
- *latentné* – predstavujú príležitosti do budúcnosti, ktoré doposiaľ neboli využité.
- *potenciálne* – spĺňajú už niektoré podmienky, ale chýbajú im niektoré vstupy a kritická miera niektorých faktorov.

Enright (2002, 2003) ich dopĺňa o:

- *politikou zriadené klastre* – politikou vybrané a podporované klastre, pretože im chýba kritická miera firiem a podmienky pre prirodzený rozvoj.
- *klastre typu „zbožné pranie“* – politicky riadené klastre, ktorým okrem kritickéj miery firiem chýba aj akýkoľvek zdroj výhody, ktorý by umožnil ich prirodzený rozvoj.

Podľa odvetvovej štruktúry ich Leeder, Sysel, Lodl (2004) členia na:

- *horizontálne* – sú tvorené výrobcami, je pre ne charakteristická šírka,
- *vertikálne* – zahŕňajú celý dodávateľský reťazec spojený s väčším podnikom, je pre ne charakteristická hĺbka,
- *laterálne* – klastre, kde existuje množstvo malých firiem, ktoré dopĺňujú, či upravujú výroby veľkých firiem.

Klastre vznikajú dvomi resp. tromi spôsobmi:

1. *Zdola nahor (prirodzené klastre)* – postupne dochádza k spontánnemu rozvíjaniu väzieb spolupráce a hlbšej vnútornej organizácii klastra.
2. *Zhora nadol (skonštruované klastre)* – klastre sú iniciované a organizované zvonku.
3. *Kombinácia oboch prístupov.*

Biela kniha popisuje nasledovné štádiá vývoja klastrov:

1. Zhlukovanie firiem a ďalších členov – spolupráca je spontánna;
2. Embryonálne štádium – vznik jadra klastra;
3. Rozvoj klastra – klastre priťahuje nové firmy, vznikajú väzby a vzťahy;
4. Zrelosť – klastre dosiahne kritický počet členov, začína medziregionálnu spoluprácu;
5. Transformácia alebo zánik klastra

Z hľadiska *právnej formy* môže byť klastre súčasťou inej asociácie, záujmovým združením, súčasťou konzorcia, nadáciou alebo rôznym druhom obchodnej spoločnosti, či družstva. Výnimočne môže klastre existovať aj bez právneho vymedzenia na základe spontánnej neplánovanej spolupráce a činnosti aktérov.

KLASTRE A ICH VPLYV NA KONKURENCIESCHOPNOSŤ REGIÓNOV

Základným ekonomickým efektom fungovania klastrov je podľa Pavelkovej (2009), ich vplyv na rast konkurencieschopnosti firiem, regiónov a štátov. Kým u firmy konkurencieschopnosť znamená schopnosť súperiť s konkurentmi s cieľom vyšších ziskov, exportu a kvality, u regiónov ide o schopnosť vytvárať a udržiavať prostredie, ktoré trvale podporuje konkurencieschopnosť a tvorbu hodnôt jeho firiem a vyššiu životnú úroveň obyvateľov. Klastre umožňujú zapojeným firmám zlepšovať konkurencieschopnosť a vyššiu výkonnosť prostredníctvom špecializovaných dodávateľov, technológií

a informácií, prelievaním znalostí (*spill-over*) vnútri klastra, vyšším tlakom na inovácie, rozrastaním klastra a odštiepovaním nových podnikov (*spin-offs*). Vytvárajú podmienky, ktoré umožňujú stimulovať inovácie a efektívnejšie využitie výskumu a vývoja. Břusková (2003) identifikuje konkrétne prínosy, ktoré môže klaster poskytovať zúčastneným podnikom:

- úspory z rozsahu, možnosť zdieľania nákladov a investícií,
- prístup k špecializovaným vstupom a pracovnej sile,
- prístup k optimalizácii dodávateľského reťazca,
- získanie nových zákazníkov a otvorenie trhu,
- internacionalizácia a zvýšenie exportu,
- zvýšenie image firmy a lepšia možnosť propagácie,
- prístup k informáciám a technológiám,
- zvýšenie inovačného potenciálu,
- väčšia moc a hlas menších firiem prostredníctvom lobbovania, prístup k inštitúciám a verejným zdrojom.

Podľa Európskej komisie (2003) má klastrovanie kladný vplyv na:

- konkurencieschopnosť,
- vytváranie schopností a informácií,
- rast a dlhodobú podnikateľskú dynamiku.

Klastre nielenže podporujú ekonomický rast, ale aj priamo vytvárajú bohatstvo v regióne. Tým zvyšujú príjem obyvateľov, znižujú nezamestnanosť a vytvárajú konkurenčnú výhodu regiónu, ktorá umožňuje účasť na hospodárskom rozvoji aj slabším aktérom. Úroveň regionálneho rozvoja významne ovplyvňuje kvalita podnikateľského prostredia a prítomnosť klastrov.

Regióny sa v globálnej ekonomike v Európe stávajú čoraz väčšou hnacou silou a preto je dôležité koncentrovať a špecializovať ich ekonomické aktivity napríklad aj klastrovaním. Konkurencieschopnosť regiónov ovplyvňuje regionalizáciu verejných politík a podmieňuje presun koordinačných a rozhodovacích aktivít na regionálnu úroveň. Dôvodov pre podporu klastrov v regionálnom rozvoji je mnoho; ide napr. o zapojenie MSP do vzájomnej spolupráce a spolupráce s miestnymi univerzitami a ústavmi; existencia príkladov úspešných fungujúcich klastrov v iných regiónoch; neúspech doterajších prístupov a iné. Klastre predstavujú v regióne potenciál pre akceleráciu ekonomiky, elimináciu nezamestnanosti, zlepšovanie kvality života a zvyšovanie životnej úrovne a poskytujú reálny priestor pre tvorbu a aplikáciu inovácií. Na druhej strane je však potrebné spomenúť aj nevýhody, problémy a riziká klastrových iniciatív. Maier (2007) uvádza, že klastrová politika má význam len v tých sektoroch, pre ktoré sú charakteristické úspory z rozsahu. Ide o tzv. „sektorové zacielenie“ politiky. Ak sektory nie sú koncentrované, zavádzanie tejto politiky bude len zbytočným plytvaním finančných zdrojov. Druhým determinantom je „časové zacielenie“, t.j. že efektívnosť klastrovej politiky závisí od správneho načasovania jej implementácie. Podľa Jáča et al. (2005) rizikom je zraniteľnosť vysokej špecializácie klastra, vznik nepružnosti, pokles konkurenčného tlaku, vlastný úpadok klastra a syndróm sebaistočnosti spojený s neochotou ďalšej spolupráce. Objektívne, je príliš naivné chápať klastre ako spôsob riešenia všetkých problémov v regióne. Podľa Illerisa (2007) efektívne klastre nemôžu byť vytvorené len zhora. Je potrebná prítomnosť určitých postojov v spoločnosti, v ktorej sú zavádzané – podnikateľský a inovačný

duch, dôvera a spolupráca. Hospers (2005) dokonca uvádza množstvo príkladov klastrových politík, ktoré zlyhali v dôsledku nevhodného regionálneho prostredia, v ktorom boli zavedené. Na základe uvedených faktov, môžeme skonštatovať, že klastrové iniciatívy vytvárajú prínosy nielen pre klastre ako také, ale aj pre miestnu ekonomiku ako celok, avšak nemožno ich preceňovať a chápať ako všeliek pre riešenie problémov regionálneho rozvoja. Ide o nový štýl podnikania založený na princípe tímovej spolupráce na lokálnej úrovni. Úlohou regionálneho rozvoja je preto podporovať vzájomnú kooperáciu firiem prostredníctvom regionálnych koordinačných inštitúcií, podporných mechanizmov a tvorbou vhodnej regionálnej klímy.

KLASTROVÁ POLITIKA NA SLOVENSKU

V Českej republike, Slovinsku a Maďarsku sa programy na podporu sieťovej regionálnej politiky a zakladanie klastrov rozvíjajú od roku 2000. Hlavnú úlohu v riadení pritom zohrávajú národné a regionálne vlády. V konceptuálnom rámci Európskej charty malých a stredných podnikov, Slovensko tiež začalo s implementáciou programov zameraných na posilnenie technologickej kapacity, inovačnej aktivity a vzájomnej spolupráce malých a stredných podnikov, verejného sektora a vedecko-výskumných inštitúcií, najmä univerzít. Jednou z najúspešnejších foriem takejto kooperácie sa javia klastre, ako nástroj tvorby regionálnych sietí a regionálnej politiky. Zakladanie klastrov je na regionálnej úrovni zakotvené v regionálnych strategických a programových dokumentoch, akými sú Regionálne inovačné stratégie, PHSR a i., avšak osobitnú klastrovú politiku Slovensko nemá.

IDENTIFIKOVANÉ KLASTRE NA SLOVENSKU

Na Slovensku boli doposiaľ identifikované a reálne existujú nasledovné klastre:

Autoklaster – Západné Slovensko so sídlom v Trnave bol založený 23. novembra 2007 Trnavským samosprávnym krajom a mestom Trnava. Jeho víziou je do roku 2012 vybudovať na západnom Slovensku prestížnu a modernú základňu pre automobilový priemysel. Tá má zabezpečiť nielen samotnú produkciu automobilov, ale najmä rozvoj vedy, výskumu a vzdelávania pre priemysel, transfer technologických a inovačných procesov, podporu subdodávateľských reťazcov a kvalitu ľudských zdrojov. V súčasnosti má klaster 28 členov pre ktorých poskytuje poradenstvo, organizuje stretnutia, konferencie, spoločný nákup a marketing a tímové riešenie problémov jednotlivých podnikov. Klaster je v súčasnosti zapojený do projektov AC Centrope, Autoplast, Autoclusters, AutoNet a Simatic (<http://www.autoklaster.sk/>).

IT klaster Košice založilo v roku 2007 7 súkromných spoločností, Košický samosprávny kraj a dve univerzity. Cieľom združenia je vybudovať v regióne východného Slovenska centrum excelencie informačných a komunikačných technológií a zatriktívniť jeho sociálno-ekonomické prostredie a to predovšetkým pre mladých ľudí. Chce zároveň prispieť k budovaniu informačnej a znalostnej spoločnosti na východe republiky, vytvoriť komunikačnú platformu medzi verejnou správou, podnikateľským sektorom a vzdelávacími inštitúciami, ktorá povedie k urýchleniu rozvoja IT priemyslu v regióne. V súčasnosti má 20 členov (<http://www.kosiceitvalley.sk/>).

IKT klaster Žilina vznikol 22. mája 2008. Hlavným cieľom je stimulovať rozvoj v oblasti zamestnanosti a kvality vzdelávania a dosiahnuť tak zvýšenie konkurencie-

schopnosti inštitúcií a spoločností pôsobiacich v oblasti informačných a komunikačných technológií (IKT), ako aj rozvoj celého regiónu. Združuje 12 zakladajúcich členov zo súkromného, akademického a verejného sektora (<http://www.zaict.sk/>).

1. slovenský strojársky klaster vytvorilo 10 strojárskych firiem, 8 stredných odborných škôl so strojárskym zameraním na území Banskobystrického samosprávneho kraja, Úrad BBSK, podporné spoločnosti a Technická univerzita vo Zvolene dňa 17.9.2008. Víziou 1.SSK je vybudovať vysoko prestížnu a modernú strojársku základňu pripravenú z hľadiska ľudských zdrojov, nových technológií a inovácií na vznik subdodávateľských reťazcov v oblasti strategických projektov pre výrobu stavebných strojov, dopravný priemysel, lesníctvo a poľnohospodárstvo (<http://www.lssk.sk/>).

Slovenský plastikársky klaster v Nitre bol založený dňa 13.3.2009. Priemysel výroby a spracovania plastov je zastúpený prostredníctvom väčšieho počtu malých a stredných podnikov, ktoré tiež fungujú v reťazci dodávateľských vzťahov.

(<http://www.plasticportal.eu/sk/slovensky-plastikarsky-klaster-nova-nadej-do-buducnosti/c/5>)

Združenie Elektrotechnický klaster – Západné Slovensko bolo vytvorené 19. marca 2009 Trnavským samosprávnym krajom a mestom Galanta. Hlavným impulzom je prítomnosť spoločnosti Samsung a jej subdodávateľov v regióne. Prvoradým záujmom je trvalo udržateľný rast hospodárstva pri implementácii výsledkov výskumu a vývoja do priemyselnej praxe, využívanie energetických zdrojov a infraštruktúry regiónu s cieľom špecializácie výroby, znižovania nákladov a zvyšovania konkurencieschopnosti podnikov a na tieto fakty nadväzujúce zvýšenie počtu študentov elektrotechnického zamerania (<http://www.elektroklaster.sk/>).

Energetický klaster západné Slovensko vznikol 30.7.2009, podpísaním memoranda Trnavským samosprávnym krajom, mestom Trnava, a štyrmi regionálnymi Združeniami miest a obcí. Jeho cieľom bude snaha o maximálne využitie energetického potenciálu v kraji, pričom prednosť dostanú environmentálne bezpečné a obnoviteľné zdroje energií. V priebehu nasledujúcich rokov by na území kraja mali pribudnúť zariadenia využívajúce vodnú energiu, biomasu, solárnu energiu, geotermálnu energiu, odpad či veternú energiu. (TASR, 2009)

Nanoklaster Trenčín a Drevársky klaster v Banskej Bystrici boli teoreticky koncipované a ich reálna existencia sa predpokladá v blízkej budúcnosti. V júli 2009 sa samospráva BSSK v spolupráci s veľkými podnikateľmi v oblasti sklárskeho priemyslu rozhodla založiť v Poltári **sklársky klaster**. V súčasnosti sa pracuje na jeho návrhoch a podnikateľskom zámere; z oslovených 20 podnikateľských subjektov 11 vyjadrilo záujem o takúto iniciatívu (TASR, 2009).

Signifikantným fenoménom sa na Slovensku v poslednom období stalo zakladanie klastrov v oblasti cestovného ruchu. Priekopníkom v tomto smere sa stal Klaster Liptov a v krátkej dobe sa stal ideálnym príkladom a modelom pre zakladanie ďalších klastrov.

Klaster Liptov – združenie cestovného ruchu má víziu vybudovať z Liptova európsky rozpoznateľnú destináciu cestovného ruchu a strategický cieľ zvýšiť návštevnosť regiónu Liptov do roku 2013 na dvojnásobok roku 2007. Združenie bolo oficiálne zaregistrované 8.8.2008 a svojim poslaním vystupuje ako Organizácia destinačného manažmentu (*Destination Management Organisation – DMO*). Pre svojich členov a partnerov z odvetvia cestovného ruchu v regióne Liptov plní úlohu oficiálnej spoločnej marketingovej

a organizačnej centrály, koordinuje rozvoj cestovného ruchu na regionálnej úrovni podporujúc turizmus ako odvetvie v regióne. Zakladajúcimi členmi sú štyri najvýznamnejšie subjekty súkromného sektora z Liptova – Thermal Park Bešeňová, Aquapark Tatralandia, Jasná Nízke Tatry a Skipark Ružomberok a tri mestá: Liptovský Mikuláš, Liptovský Hrádok a Ružomberok. V júli 2009 sa do klastra pripojili tri ďalšie významné subjekty; CK Liptour, Aquatravel a 3W. (<http://www.klasterliptov.sk/>)

Balnea Cluster Dudince vznikol v roku 2008 ako prvý kúpeľný klaster na Slovensku s cieľom koordinovať svojich členov pri tvorbe a realizácii politiky cestovného ruchu v meste Dudince a okolí; poskytovať informačné, poradenské a ďalšie služby v rámci cestovného ruchu; organizovať rôzne akcie a podujatia pre návštevníkov mesta Dudince a jeho okolia; podporovať kultúrny, folklórny, spoločenský a športový život v meste. V súčasnosti má 8 členov (<http://hnonline.sk/c1-36926520-najvacsi-zaujem-je-o-kupele-a-vodnu-turistiku>).

Klaster Orava vznikol v júni 2009. Založilo ho 9 subjektov, medzi ktorými sú lyžiarske strediská, hotely, penzióny, Aquapark Dolný Kubín a obec Zuberec a je otvorený všetkým subjektom Oravy. Cieľom klastra je organizácia spoločného marketingu turizmu a spoločná ponuka produktov turizmu, ktorá sa má aktívne začať už v zimnej sezóne 2009/2010. Klaster bude jednotne prezentovať a budovať značku Orava (<http://www.slovakia.travel/data/Resources/Upload/Doc/Novinky/Klaster%20Orava%20zalozeny.rtf>).

V rovnakom období paralelne vznikol aj **Klaster Turiec**, ktorý si vytýčil rovnaké úlohy a jeho zakladateľmi sa stali lyžiarske strediská Snowland, Jasenská dolina, Winterpark Martinky, mestá Martin a Vrútky a cestovná agentúra Fatra Ski. Paradoxne, kvôli osobným sporom, sa známe kúpele Turčianske Teplice nestali súčasťou novovytvoreného klastra (TASR, 2009).

Novohradský klaster bol vytvorený v rámci rozvoja prihraničného euroregiónu Neogradiensis v Lučeneckom okrese. Klaster je zameraný na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu ako hlavnej hybnej sily ekonomiky regiónu a má prispieť k jeho hospodárskemu a sociálnemu rozvoju (<http://www.rra-lc.sk/?p=429>).

Klaster CR Západné Slovensko vznikol koncom roka 2008, a v súčasnom období prebieha oslovovanie podnikateľských subjektov, ktoré by mohli byť eventuálnymi členmi klastra. V máji 2009 schválilo mestské zastupiteľstvo Banskej Bystrice možnosť vytvorenia troch klastrov v oblasti CR: **Pohronský klaster CR** – Hronsek, Vlkanová, BB, **Klaster zimnej rekreácie** – Tajov, Králiky, Kordíky, BB a **Klaster BB, Donovaly, Harmanec**. Požiadavka na financovanie projektu, ktorého súčasťou malo byť aj vytvorenie klastrov bola odsunutá na neurčito (TASR, 2009).

Hradné múzeum vo Fiľakove chce v spolupráci s maďarským Združením hradov horného Uhorska založiť v rámci európskeho Programu cezhraničnej spolupráce Maďarskej a Slovenskej republiky **Klaster pohraničných hradov južného Slovenska**. Klaster by mal podľa riaditeľa Hradného múzea vo Fiľakove Attilu Agócsa zastupovať spoločné záujmy správcov juhoslovenských hradov, koordinovať ich odbornú spoluprácu, tvoriť spoločné programy, zosúlaďovať a tematizovať ich ponuku.

(http://mesto.sk/prispevky_velke/filakovo/hradnemuzeumchcez1261483260.phtml).

Klaster Tatry - Najväčší poskytovatelia služieb v oblasti cestovného ruchu vo Vysokých Tatrách - 1. Tatranská, Tatranské lanové dráhy a Aquacity Poprad, mestá Vysoké Tatry, Poprad, Svit a obec Štrba sa dohodli na založení klastra Tatry. Predpokladaný termín založenia klastra bol marec 2010 (SITA, 2009).

V iniciačnej fáze sa nachádza aj **Klaster Smolenice** (SMER, 2009). Prostredníctvom Regionálnej rozvojovej agentúry v Kráľovskom Chlmci je región Zemplín zapojený do dodávateľského **Klastra Karpaty**, ktorý združuje ukrajinské, slovenské a maďarské organizácie regiónu Trojhoričia. Klaster vznikol v roku 2004, má definovaný počet členov, resp. subdodávateľov, avšak v súčasnosti je jeho činnosť pozastavená z dôvodu nedostatku financií. Účastníci predpokladajú jeho opätovnú aktivitu v blízkej budúcnosti.

(http://www.zemplen.hu/rva/klasztter_elemei/kbk_alapitoi_szerzodes_sk.pdf).

KLASIFIKÁCIA A EVALVÁCIA KLASTROV NA SLOVENSKU

V tejto časti sa pokúsime o stručnú evalváciu a kategorizáciu klastrových iniciatív na základe vyššie uvedených teoretických poznatkov a klasifikácií.

Všetky slovenské klaster sú iniciované a organizované zvonku, tj. vznikli zhora nadol. Hovoríme o tzv. skonštruovaných klastroch. Hlavnými iniciátormi a zakladateľmi sú súkromné spoločnosti, samosprávne kraje a mestá. V porovnaní s ostatnými krajinami EÚ však Slovensko výrazne zaostáva v počte klastrových iniciatív, a najmä v efektívnom fungovaní už existujúcich klastrov. Kým podľa Pavelkovej (2009) je v Rakúsku 45 klastrov, na Slovensku je ich deklarovaných 22, avšak o reálnom fungovaní môžeme hovoriť len u 6 z nich – Autoklaster, IT Valley, IKT Žilina, Plastikársky, 1. Strojárske klaster a klaster Liptov. Klaster tvorí oveľa menší počet členov. V Rakúsku majú vyspelé klaster aj 400 členov, na Slovensku sa ich počet pohybuje zväčša do 20 (Tabuľka 1). S výnimkou IKT klastrov je prepojenie výrobné základne s univerzitami a výskumnými inštitúciami veľmi slabé, resp. žiadne.

Vychádzajúc z klasifikácie podľa odvetvovej štruktúry sú klaster horizontálne, tvorené výrobcami a poskytovateľmi služieb a nepokrývajú celý hodnotový reťazec. Podľa stupňa rozvoja má 7 klastrov rastúcu tendenciu, teda dochádza u nich k cieľnému aj spontánnemu rozvoju, investíciám do vedy a výskumu, rozvoju marketingu a následnej expanzii klastra; 6 klastrov je embryonických, tj. boli založené len nedávno a ich aktívna spolupráca sa v súčasnosti len iniciuje; ostatné klaster sú plánované. (mapa 1). Z hľadiska geografického rozsahu resp. veľkosti, cezhraničný rozsah je charakteristický len pre Autoklaster, IT Valley Košice a IKT klaster Žilina, národný rozsah vykazuje Plastikársky klaster a nadregionálneho charakteru sú Klaster Liptov, Elektrotechnický a 1. Slovenský Strojárske klaster (mapa 2). Ostatné klaster, najmä tie v oblasti cestovného ruchu, sú z hľadiska veľkosti regionálne.

S ohľadom na klasifikáciu podľa odvetví hospodárstva, sme výrobné priemyselné klaster rozdelili do subkategórií high-tech, medium-tech a low-tech výroby. Špecifickou a veľmi rozšírenou kategóriou sú klaster cestovného ruchu, ktoré sa v súčasnosti stali populárnou formou spolupráce subjektov CR. Počet ich členov je zväčša veľmi nízky a priame prepojenie so vzdelávacími a výskumnými inštitúciami prakticky neexistuje. Sú však veľmi efektívnou formou spolupráce a ich úspechy dokazuje nielen klaster Liptov, ale aj neustále sa zvyšujúci počet týchto združení (plánovaný je vznik klastrov Tatry, Novohrad, Smolenice). Okrem toho, je na Slovensku registrovaný klaster v oblasti subdodávateľských služieb (Klaster Karpaty) a v štádiu plánovania je edukačný klaster (mapa 4).

Súčasťou hodnotenia existujúcich klastrov je posúdenie ich aktivít ako sú networking, ľudské zdroje, výskum, vývoj a inovácie, obchodná spolupráca, prenos informácií

a technológií medzi firmami a pod. Z dôvodu irelevantnosti k téme a procedurálnej komplikovanosti však nebudeme vykonávať tak hlbokú analýzu fungovania identifikovaných klastrov. Avšak po zhodnotení dostupných aktuálnych informácií o aktivite, iniciatívach a činnosti jednotlivých klastrov na základe internetových a printových médií, za klastre s vysokou inovačnou kapacitou považujeme Autoklaster, IT Valley, IKT Žilina, Plastikársky, Elektrotechnický a Energetický klaster (mapa 3).

Je potrebné objektívne zhodnotiť, že Slovensko výrazne zaostáva v oblasti zakladania a rozvoja klastrov. Jedným z dôvodov nezapájania sa do takýchto iniciatív je nedostatok dôvery (*lack of millieu of trust*) zo strany súkromných spoločností a odmietanie vzájomnej kooperácie a spoločných cieľov zo strachu pred stratou vlastnej podnikateľskej stratégie v prospech spoločného know-how. Problémom aktérov regionálneho rozvoja je nízka úroveň vzájomnej komunikácie, kooperácie a partnerstiev pri definovaní spoločných cieľov, vízií a z nich vyplývajúcich opatrení. Okrem ich vzájomnej nedôvery sa pridružuje aj nedôvera v morálne a odborné kvality politikov a v politiku samotnú.

Vychádzajúc z hodnotenia jednotlivých krajov SR, ako najperspektívnejšie z hľadiska zakladania a existencie klastrov, sa javia kraje západného Slovenska. Regióny sú súčasťou hospodárskeho priestoru *Centrope* lokalizovaného na rozhraní 4 krajín strednej Európy (SR, ČR, AU, HU), predstavujúceho most medzi vyspelými krajinami západnej Európy a menej rozvinutými trhmi východnej Európy. Ekonomické ukazovatele regiónu sú veľmi priaznivé a keďže od roku 2000 tu bol naštartovaný celý rad klastrových iniciatív, je nazvaný „krajinou klastrov“ v strednej Európe (*Centrope Newsletter*, 2006). Naopak, najhorší sa v tomto smere javí Prešovský kraj, ktorý vykazuje vo sfére zakladania klastrov výraznú zaostalosť. S výnimkou plánovaného klastra Tatry tu reálne žiadny klaster neexistuje. Niektoré firmy sú individuálne zapojené do iných mimoregionálnych klastrov (spoločnosť Elcom je súčasťou IT Valley, IPM Engineering je členom 1.SSK).

ZÁVER

V záverečnom hodnotení klastrov na Slovensku môžeme skonštatovať, že implementácia klastrovej politiky sa už začala a tvorba a zakladanie klastrov sa uplatňuje viac-menej na regionálnej úrovni. Zďaleka však nedosahuje úroveň vyspelých západoeurópskych krajín. Je potrebné objektívne zhodnotiť, že Slovensko výrazne zaostáva v oblasti zakladania a rozvoja klastrov. Klastrová politika ako taká na Slovensku zatiaľ stále chýba. Neexistuje legislatíva, ktorá by usmerňovala činnosť klastra, definovala formy spolupráce so samosprávou a štátnou správou, či financovanie. Jednotlivé inštitúcie pracujú oddelene a nekoordinovane. Činnosť klastrov je v súčasnosti financovaná len z príspevkov jeho členov a z eurofondov. Na Slovensku bolo doposiaľ založených 22 klastrových iniciatív, avšak reálnu činnosť vykazuje len 7 klastrov.

Napriek uvedeným nedostatkom súčasnej klastrovej politiky SR je potrebné zdôrazniť, že sieťová politika a implementácia klastrových iniciatív sa javí ako spôsob, akým by sa mala uberať politika regionálneho rozvoja SR.

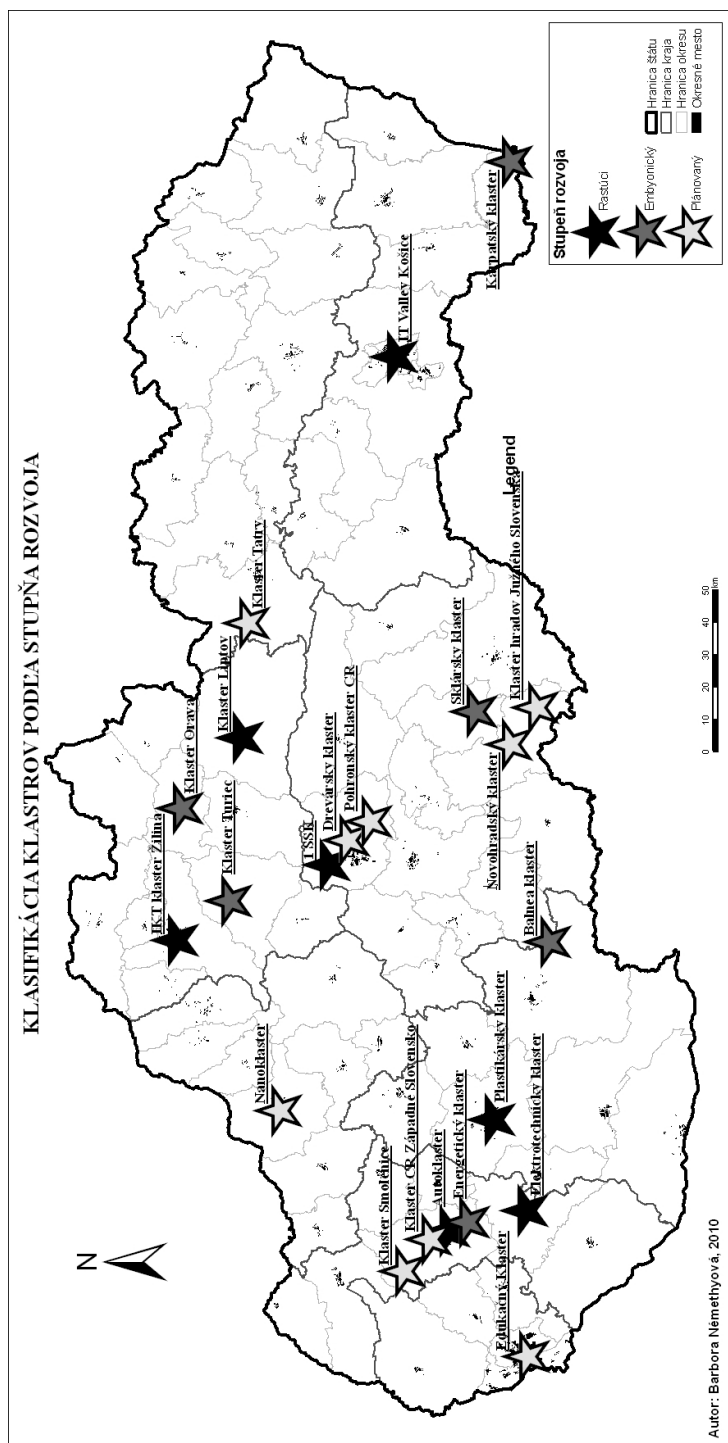
Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA no. 1/0611/09 "Koncept miesta v regionálnogeografickej analýze a syntéze a teritoriálnom marketingu: teoreticko-metodologický rámec a aplikácia na vybrané modelové územia." (vedúci projektu R. Matlovič).

Tab. 1: klasifikácia klastrov na slovensku podľa vybraných kritérií

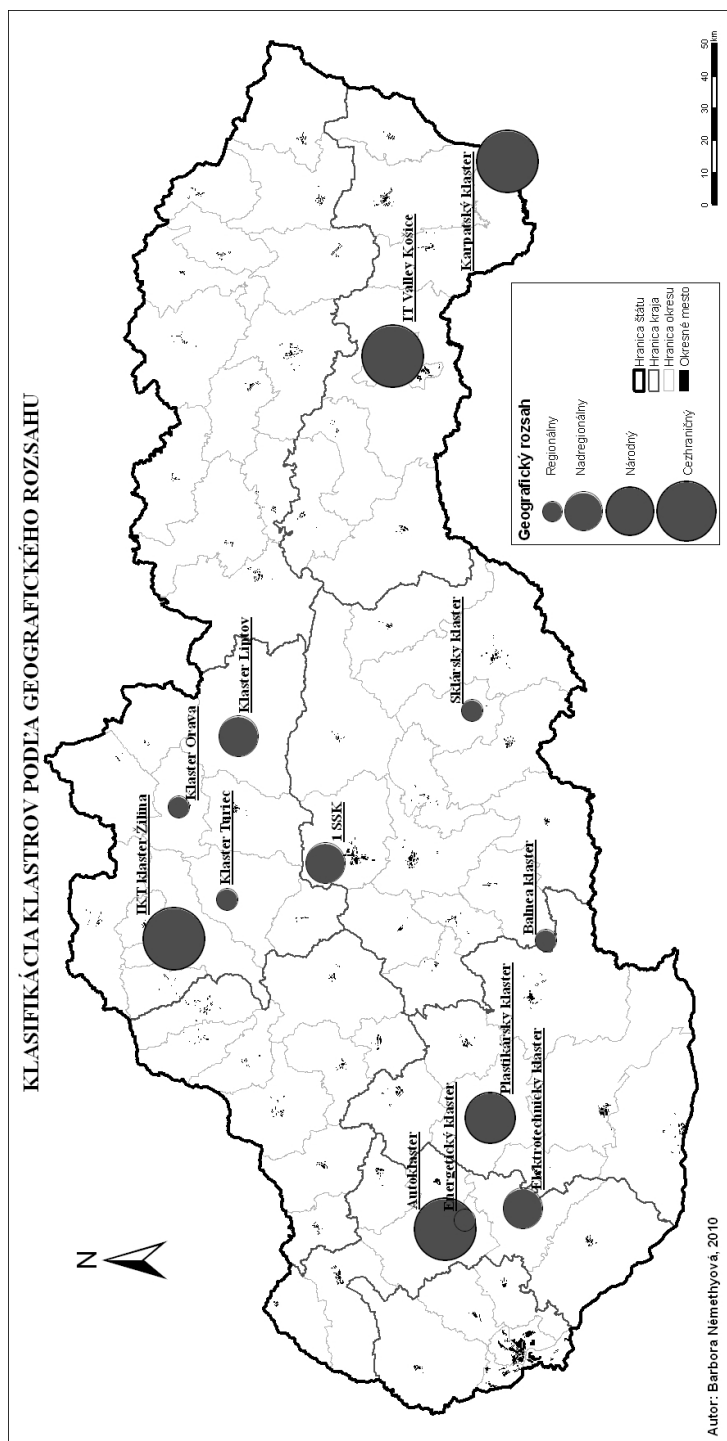
KLASTER	Vznik	Stupeň rozvoja	Odvetvie hospodárstva	Geog. rozsah	Počet členov	Sila konkurenčnej pozície	Inovačná kapacita	Funkčnosť	Odvetv. štrukt.	Web
Autoklaster	2007	rastúci	stredne vysoká t.	cezhraničný	28	world-leading	vysoká	fungujúci	horizontálny	*
IT Valley Košice	2007	rastúci	vysoká tech.	cezhraničný	21	supra-national	vysoká	fungujúci	horizontálny	*
IKT klaster Žilina	2008	rastúci	vysoká tech.	cezhraničný	11	supra-national	vysoká	fungujúci	horizontálny	*
1.SSK	2008	rastúci	stredne vysoká t.	nadregionálny	22	national	stredná	fungujúci	horizontálny	*
Plastikársky klaster	2009	rastúci	stredne nízka t.	národný	32	national	vysoká	fungujúci	horizontálny	
Klaster Liptov	2008	rastúci	CR	nadregionálny	10	national	stredná	fungujúci	horizontálny	*
Elektrotechnický kl.	2009	rastúci	stredne vysoká t.	nadregionálny	3	national	vysoká	latentný	horizontálny	*
Energetický kl.	2009	embryonický	stredne vysoká t.	regionálny	6	national	vysoká	latentný	horizontálny	
Sklársky kl.	2009	embryonický	nízka tech.	regionálny	16	national	nízka	latentný	horizontálny	
Dodávateľský kl. Karpaty	2004	embryonický	dodávať. služby	cezhraničný	7	national	nízka	latentný	horizontálny	
Balnea Cluster Dudince	2008	embryonický	CR	regionálny	8	national	nízka	latentný	horizontálny	
Klaster Orava	2009	embryonický	CR	regionálny	9	national	nízka	latentný	horizontálny	
Klaster Turiec	2009	embryonický	CR	regionálny	7	national	nízka	latentný	horizontálny	
Novohradský klaster	Plánovaný	-	CR	-	-	-	-	potenciálny	horizontálny	
Klaster CR Západné Slov.	Plánovaný	-	CR	-	-	-	-	potenciálny	horizontálny	
Nanoklaster TN	Plánovaný	-	vysoká tech.	-	-	-	-	potenciálny	horizontálny	
Drevársky kl. BB	Plánovaný	-	nízka tech.	-	-	-	-	potenciálny	horizontálny	
Pohronský klaster CR	Plánovaný	-	CR	-	-	-	-	potenciálny	horizontálny	
Klaster hradov Juž. Slov.	Plánovaný	-	CR	-	-	-	-	potenciálny	horizontálny	
Klaster Tatry	Plánovaný	-	CR	-	-	-	-	potenciálny	horizontálny	
Klaster Smolenice	Plánovaný	-	CR	-	-	-	-	potenciálny	horizontálny	
Edukačný kl. Záp. Slov.	Plánovaný	-	vzdelávanie	-	-	-	-	potenciálny	horizontálny	

Autor: Barbora Némethyová, 2010

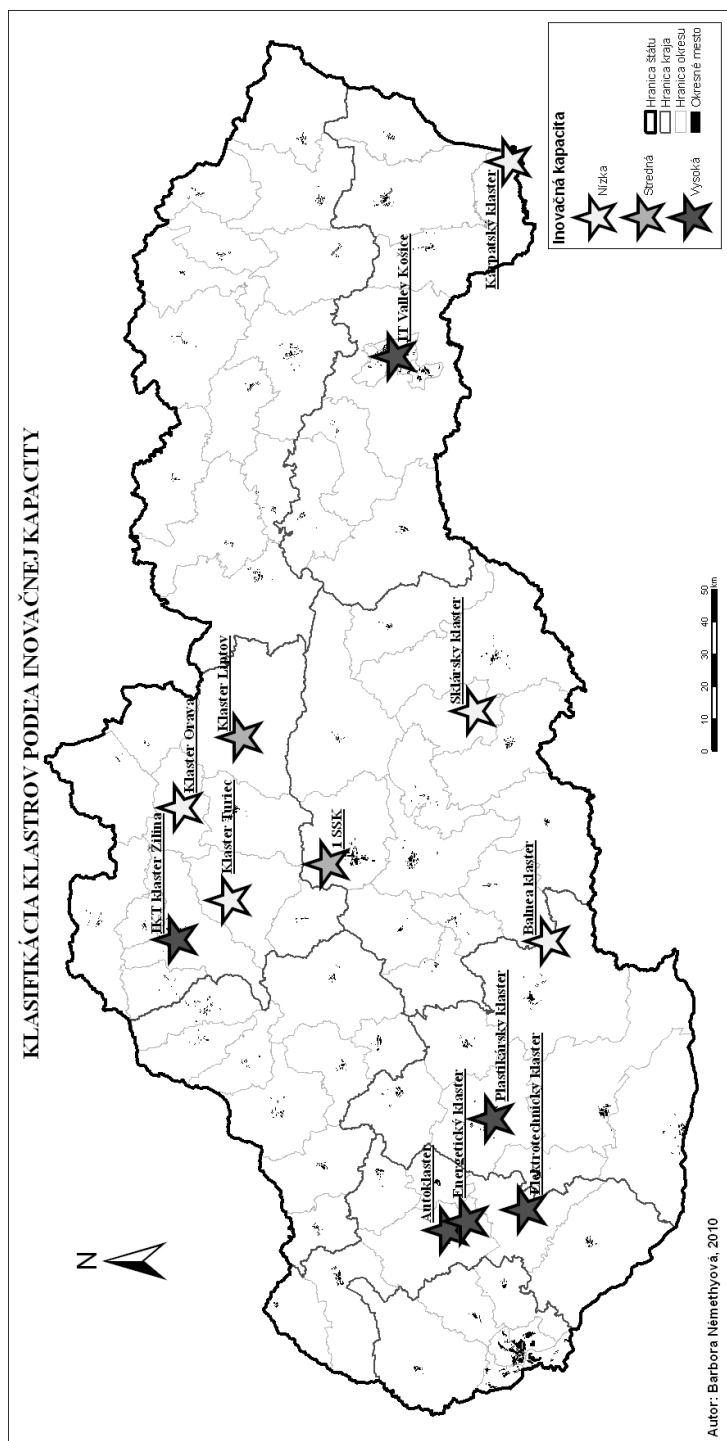
Mapa č. 1: Klasifikácia klastrov podľa stupňa rozvoja

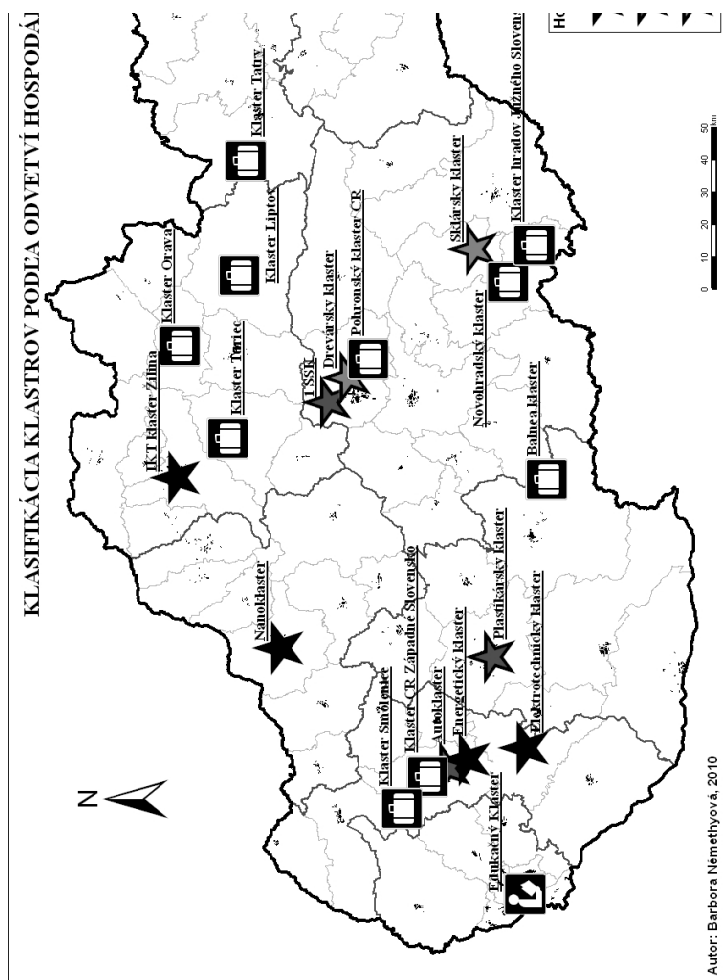
Mapa č. 2: Klasifikácia klastrov podľa geografického rozsahu

Mapa č. 3: Klasifikácia klastrov podľa inovačnej kapacity

Mapa č. 4: Klasifikácia klastrov podľa odvetví hospodárstva

LITERATÚRA

- ANDERSON T., SCHWAAG-SERGER A., SORVIK J., HANNSON E. (2004): The Cluster Policies Whitebook. IKED, Sweden. ISBN 91-85281-03-4
- AUTOMOBILOVÝ KLASTER ZÁPADNÉ SLOVENSKO – základné informácie, dostupné online: http://www.autoklaster.sk/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1, navštívené 15.8.2009
- BŘUSKOVÁ, P. (2003): Průmyslové klastry. Nová strategie zvyšování konkurenceschopnosti a regionálního rozvoje. Informační brožura k problematice průmyslových klastrů. Ostrava. Dostupné online: www.jic.cz/soubory/knihovna/prumyslove_klastry.pdf, navštívené 2.1.2010
- CASTELLS, M. (1996): The rise of the network society, Blackwell Publishers, Oxford, UK. ISBN 1-55786-617-1
- CENTROPE NEWS (2006): Newsletter 06, dostupné online: http://www.centrope.info/baernew/topics/News_06, navštívené 7.8.2009
- COOKE, P. (2002): Knowledge Economies, Clusters, learning and cooperative advantage. Routledge, London.
- COOKE, P. (2009): Network Regions. In Kitchin, R., Thrift, N.: International Encyclopedia of Human Geography, Volume 4, Elsevier, Oxford, UK. ISBN 978-0-08-044911-1
- CORTRIGHT, J. (2006): Making Sense of Clusters: Regional Competitiveness and Economic Development. Impresa, The Brookings Institution Metropolitan Policy Program.
- CZECHINVEST (2005a): Pruvodce klastrem, dostupné online: <http://www.czechinvest.org/data/files/pruvodce-klastrem-63.pdf>, navštívené 15.9.2009
- ENRIGHT, M.J. (2003): Regional Clusters: What we know and What we should know. In: Brouck, J., Dohse, D., Soltwedel, R. (eds.) (2003): Innovation Clusters and Interregional Competition. Berlin: Springer-Verlag. ISBN 3-540-00999-X
- EU (2003): Final Report of the Experts Group on Enterprise Clusters and Networks, Brussels, Enterprise DG, dostupné online: http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures. navštívené 11.7.2009.
- EUROPE INNOVA CLUSTER MAPPING PROJECT (2008): Case studies of clustering efforts in Europe: Analysis of their potential for promoting innovation and competitiveness, dostupné online: http://www.clusterobservatory.eu/upload/Case_studies_of_clustering_efforts_in_Europe.pdf. navštívené 8.10.2009
- EUROPEAN COMMISSION (2005): Final Report of the Expert Group on Enterprise Clusters and Networks. EC, Belgium, dostupné online: http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/multireport_en.pdf. navštívené 7.1.2010
- EUROPEAN COMMISSION (2007): Zelená kniha, dostupné online: http://ec.europa.eu/research/era/pdf/era_gp_final_sk.pdf, navštívené 10.12.2009
- HOSPERS, G.-J. (2005): „Best practices“ and the dilemma of regional cluster policy in Europe. Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, 96.
- ILLERIS, S. (2007): Clusters in an age of increasing internationalisation, highlighted by the clothing cluster of Herning, Denmark. In: Institute of Geography and Spatial Organization, Polish Academy of Sciences: Europa XXI, č. 16, Varšava, ISSN 1429-7132

- IKT KLAS TER ŽILINA – základné informácie, dostupné online: <http://www.zaict.sk/>, navštívené 15.8.2009
- IT VALLEY KOŠICE – základné informácie, dostupné online: <http://www.kosiceitvalley.sk/index.php?ids=19>, navštívené 15.8.2009
- ISAKSEN, A., HAUGE, E. (2002): Regional Clusters in Europe. Observatory of European SMEs report 2002 No. 3, Luxembourg: European Communities.
- JÁČ, I., RYDVALOVÁ, P., ŽIŽKA, M. (2005): Inovace v malém a středním podnikání, Computer Press, a.s., Brno. ISBN 80-251-0853-8
- KLAS TER JUHOSLOVENSKÝCH HRADOV – základné informácie, dostupné online: http://mesto.sk/prispevky_velke/filakovo/hradnemuzeumchcez1261483260.phtml, navštívené 22. 12. 2009
- KLAS TER KARPATY – základné informácie, dostupné online: http://www.zemplen.hu/rva/klaszter_elemei/kbk_alapitoi_szerzodes_sk.pdf, navštívené 10.1.2010
- KLAS TER LIPTOV – základné informácie, dostupné online: <http://www.klasterliptov.sk/>, navštívené 18.8.2009
- KODRÍKOVÁ, E. (2008): Zakladáme strojársky a drevársky klaster, dostupné online: <http://www.vucbb.sk/ganet/vuc/bb/portal.nsf/wnovinky/7ef1c9b04faf-b08ac1257467002bfd0c?OpenDocument>, navštívené 3.9.2009
- KOPKA, R., KOVALČÍKOVÁ, J. (2009): Klaster Turca má prilákať turistov, dostupné online: <http://turiec.sme.sk/c/4908614/klaster-turca-ma-prilakat-turistov.html>, navštívené 25.8.2009
- LEEDER, E., SYSEL, Z., LODL, P. (2004): Klast. Základní informace. Plzeň
- MAIER, G. (2007): Cluster Policy: A strategy for Boosting Competitiveness and Wasting Money? In Zborník príspevkov 2. konferencie CERS, TU Košice, dostupné online: http://www.cers.tuke.sk/cers2007/PDF/A_Maier.pdf, navštívené 4.5.2009
- MATLOVIČ, R. (2009): Teórie regionálneho rozvoja. In: Michaeli, E., Matlovič, R., Ištók, R. (2009): Regionálny rozvoj pre geografov. Vydavateľstvo PU Prešov. ISBN 978-80-555-0065-2
- MICHAELI, E., MATLOVIČ, R., IŠTOK, R., et al. (2009): Regionálny rozvoj pre geografov, FHPV PU, Prešov. ISBN 978-80-555-0065-2
- NOVOHRADSKÝ KLAS TER – základné informácie, dostupné online: <http://www.rra-lc.sk/?p=429>, navštívené dňa 25.8.2009
- ORAVSKÝ KLAS TER – základné informácie, dostupné online: <http://relax.etrend.sk/relax-cestovanie/dalsi-klaster.html> a <http://www.slovakia.travel/data/Resources/Upload/Doc/Novinky/Klaster%20Orava%20zalozeny.rtf>, navštívené 12.8.2009
- PAVELKOVÁ, D., et. al. (2009): Klasty a jejich vliv na výkonnost firem, Grada Publishing, a.s., Praha. ISBN 978-80-247-2689-2
- PLASTIKÁRSKY KLAS TER NITRA – základné informácie, dostupné online: <http://www.plasticportal.eu/sk>, navštívené 15.8.2009
- PORTER, M. (1990): The competitive advantage of nations. New York: The Free Press.
- PORTER, M. (1993): Konkurenční výhoda. Praha: Victoria Publishing, ISBN 80-85605-12-0.

- PORTER, M. (2000): Locations, Clusters and Company Strategy. In: Clark, G.L. et al.: The Oxford Handbook of Economic Geography, Oxford.
- ROELANDT, T. J. A., DEN HERTOOG, P. (eds.) (1998): Cluster analysis and Cluster-based Policy in OECD Countries, Hague Utrecht: OECD Focus Group.
- ROSENFELD, S. (2002): A Governor's Guide to Cluster Based Economic Development. 1st ed. Washington: National Governors Association. ISBN 1-55877-356-8.
- RUŽIČKOVÁ, M. (2009): Najväčší záujem je o kúpele a vodnú turistiku, dostupné online: <http://hnonline.sk/c1-36926520-najvacsi-zaujem-je-o-kupele-a-vodnu-turistiku>), navštívené 22.8.2009
- SITA (2009): Energetický klaster Západné Slovensko, dostupné online: <http://trnava.sme.sk/c/4954003/energeticky-klaster-ma-zvysit-konkurencieschopnost-firiem.html>, navštívené 15.8.2009.
- SITA (2009): Vo februári vznikne klaster Tatry, dostupné online: http://mesto.sk/prispevky_velke/poprad/vofebruari vznikne1260271260.phtml, navštívené 2.1.2010
- SKLÁRSKY KLASTER – základné informácie, dostupné online: http://tv13.sk/archiv_forum_sklarskyklaster.html, navštívené 10.1.2010
- SKOKAN, K. (2004): Konkurencieschopnosť, inovácie a klastry v regionálnom rozvoji. Repronis Ostrava. ISBN 80-7329-059-6
- SKOKAN, K. (2006): Regionální inovační systémy a klastry v rozvoji regionů In: *Rum-pel (ed.) (2006): Inovativní koncepty s socioekonomickým rozvoji územních jednotek, Sborník příspěvků, Universitas Ostraviensis, Ostrava, ISBN 80-7368-261-3*
- SKOKAN, K. (2007): *The Role of Clusters in the Regional Policy of the Czech Republic*, dostupné online: http://mpira.ub.uni-muenchen.de/12353/1/MPRA_paper_12353.pdf, navštívené 8.12.2009
- SKOKAN, K. (2008): *Role klastru v regionalním rozvoji*. In Wokoun R., et al.: Regionální rozvoj, Linde Praha. ISBN 978-80-7201-699-0
- SMER (2009): Nové združenie klaster Smolenice, dostupné online: <http://smer-trnava.sk/nove-zdruzenie-klaster-smolenice/>, navštívené 7.1.2010
- ŠMÍD, J. (2008): Nano-klaster Trenčín, dostupné online: http://www.nanosvet.sk/_paper/Nanoklaster.pdf, navštívené 18.8.2009
- TTSK (2009): Energetický a elektrotechnický klaster, dostupné online: http://www.trnava-vuc.sk/tlacove_spravy_cela/items/klastre.html, navštívené 4.2.2010
- TASR (2009): Klaster Turca má prilákať turistov, dostupné online: <http://turiec.sme.sk/c/4908614/klaster-turca-ma-prilakat-turistov.html>, navštívené 3.1.2010
- TASR (2009): Plastikársky priemysel pociťuje nedostatok kvalifikovaných ľudí, dostupné online: <http://ekonomika.sme.sk/c/5082317/plastikarsky-priemysel-pocituje-nedostatok-kvalifikovanych-ludi.html>, navštívené 4.2.2010
- TASR (2009): Samosprávny kraj a Galanta založia elektrotechnický klaster, dostupné online: <http://openiazoch.zoznam.sk/info/zpravy/zprava.asp?NewsID=60319>, navštívené 15.8.2009
- TASR (2009): Sklársky klaster má nedostatok financií, dostupné online: <http://novohrad.sme.sk/c/5187245/sklarsky-klaster-ma-nedostatok-financii.html>, navštívené 4.2.2010

- TASR (2009): Založenie sklárskeho klastra v Poltári napreduje, dostupné online: <http://dnes.atlas.sk/ekonomika/podnikanie/578551/zalozenie-sklarskeho-klastra-v-poltari-napreduje>, navštívené dňa 3.9.2009
- UNIDO (2001): Development of Clusters and Network of SMEs, The UNIDO Programme, Vienna, OECD.
- Zadrazilová, D.a kol., (2004): Mezinárodní management. Nakladatelství Oeconomica, Praha. ISBN 80-245-0683-1.
1. SLOVENSKÝ STROJÁRENSKÝ KLASTER – základné informácie, dostupné online: <http://www.lssk.sk/index.php>, navštívené dňa 15.8.2009

IDENTIFICATION AND EVALUATION OF CLUSTERS IN SLOVAKIA

Summary

Growing economic integration initiates the emphasis on regional and local development. Clustering of similar small and medium enterprises existing in the same regions offers lowering of transport costs, elimination of barriers, overall external savings and collective efficiency. The real reflection of these tendencies is the phenomenon of clusters. Clusters were introduced by M. Porter (1990) as a basic tool of industrial and regional policy and one of the tools of state and regional competitiveness. Clusters are directly connected to the issue of innovations, i.e. they are the tools of innovation policy. Although we can not perceive them as a solution to all problems in economics and regional development, they are stimuli of economic growth and competitiveness. Clusters are different in various regions and economic fields, therefore it is appropriate to regard them as a covering concept rather than a strictly defined term.

In the contribution we have characterized cluster policy, defined clusters and their basic features and identified existing clusters in Slovakia. We have also evaluated and classified existing clusters according to given criteria from several literary sources.

In final evaluation of clusters we can claim that the implementation of cluster policy in Slovakia has already started and clusters are established mainly at regional level. However, cluster policy does not reach the level of developed western-european countries at all.

Based on different criteria we compared clusters mainly to the cluster policy in Austria. All the clusters in Slovakia have been initiated and organized from the outside by private companies, self-governing regions or towns; it means they are top-down clusters. The number of clusters in Slovakia is very low and their efficient cooperation still lags behind. The number of its members is about 20, while in Austria it reaches the number of about 400. Except for the ICT clusters, the connection of clusters to universities and research institutions is very weak. Classification of clusters according to the degree of development, size, fields of economy and innovation capacity is expressed by the maps. Based on the degree of development, there are 7 developing and progressive clusters. The others are either embryonic or planned. Regarding the innovative capacity, the most innovative clusters are clusters dealing with information technologies, energy and plastic materials processing. From the point of view of economic field, the most successful clusters are developed in tourism and manufacturing. The most important problems in

regional development are: low level of mutual communication, cooperation and partnerships among actors; weak defining of aims and visions; lack of trust among actors; lack of laws for cluster policy; and financing.

The most perspective area for clusters establishment is western Slovakia. The region is a part of Centrope and its economic indicators are very favourable. Cluster policy seems to be one of the possibilities how to solve the problems in regional development.

Recenzovali: Prof. RNDr. René Matlovič, PhD.
Prof. RNDr. Pavol Korec, CSc.